

РОЗДІЛ 1

ТЕОРІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

УДК 351

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.6.1>

Баштанник Оксана Віталіївна,

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри історії та політичної теорії

Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

ORCID ID: 0000-0003-4067-3261

АСПЕКТИ ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНСТИТУЦІЙНИХ ІНТЕРАКЦІЙ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

ASPECTS OF GOAL SETTING IN THE CONTEXT OF IMPLEMENTATION OF INSTITUTIONAL INTERACTIONS IN THE STATE ADMINISTRATION SYSTEM

У статті автором обґрунтовується, що вивчення взаємодії суб'єктів політико-управлінських відносин є одним з актуальних напрямів досліджень у сучасних суспільних науках, таких як політична наука та публічне управління. Концептуалізація телеологічних основ реалізації політико-управлінської взаємодії, зокрема її інституційного типу, дозволяє здійснювати вплив на перебіг суспільно-політичних трансформацій, що особливо важливо для держав незавершеного демократичного транзиту (як і Україна). Метою дослідження є аналіз особливостей форматування стратегії цілепокладання в контексті реалізації інституційних інтеракцій в системі державного управління.

У результаті проведеного дослідження було встановлено, що здійснення інституційної взаємодії в системі державного управління повинно реалізуватися на основі інтегрованої системи цілепокладання, до елементів якої можливо віднести забезпечення безпеки, підтримання стабільності та проектування розвитку реалізації інституційної інтеракції. Зазначена оптика аналізу диференціює дослідження в рамках науки державного управління від розвідок політичної науки, в площині якої взаємодія суб'єктів владних відносин вивчається переважно як складова процесу політичної комунікації із акцентом на сутнісно властивих для нього негативних аспектах, таких як, наприклад, маніпуляції та ін..

Також, отримали обґрунтування твердження стосовного того, що у просторі реалізації суспільних відносин політичні інституції (в першу чергу – інституції державної влади) є суб'єктами формування функціональних та нормативних основ реалізації політичних відносин. Невідповідне цілепокладання або його відсутність в основі інституційної взаємодії системи державного управління не дозволяє досягти ні цілей у короткостроковій перспективі, ні встановити довготривалу внутрішню системну суспільну рівновагу.

Ключові слова: інституційні інтеракції, національна безпека, інституційна стабільність, суспільний розвиток, публічне управління

In the article author substantiates that the study of the subject's interaction of political-management relations is one of the topical areas of research in modern social sciences, such as political science and public administration. Conceptualization of the teleological foundations of political-management interaction implementation, in particular its institutional type, allows to influence the course of socio-political transformations, which is especially important for states of incomplete democratic transit (such as Ukraine). The purpose of the study is to analyse the peculiarities of the goal-setting strategy formatting in the context of the implementation of institutional interactions in the state administration system.

As a result of the conducted research, it was established that the realization of institutional interaction in the state administration system should be executed on the basis of an integrated goal-setting system, the elements of which include ensuring security, maintaining stability and designing the development of the implementation of institutional interaction. The stated optics of the analysis differentiates the research within the science of public administration from the research of political science, in the plane of which the interaction of the subjects of power relations is studied mainly as a component of the political communication process with an emphasis on its intrinsically negative aspects, such as, for example, misinformation, manipulation, etc.

Also, it was received a justification for the statement that in the area of performance of social relations, political institutions (at first – institutions of state power) are the subjects of the formation of functional and normative bases for the realization of political relations. Inadequate goal setting or its absence in the basis of the institutional interaction of the public administration system does not allow to achieve either short-term goals or to establish a long-term intra-systemic social balance.

Key words: institutional interactions, national security, institutional stability, social development, public administration.

Постановка проблеми. Аналіз взаємодії суб'єктів політико-управлінських відносин є одним з актуальних напрямів досліджень у сучасних суспільних науках, таких як політична наука та публічне управління. Робота вчених зосереджується переважно на розгляді конкретних емпіричних кейсів реалізації такого роду взаємодії, наприклад, в площині інституційних інтеракцій – між президентом та парламентом, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування та ін.. На нашу думку, більш важливим є концептуалізація телеологічних основ реалізації політико-управлінської взаємодії, зокрема її інституційного типу. Таким чином можливо здійснювати вплив на перебіг суспільно-політичних трансформацій, що особливо важливо для держав незавершеного демократичного транзиту, до яких належить, згідно з даними щорічних вимірювань рейтингів демократії, і Україна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інституційні інтеракції на сьогоднішній день є об'єктом дослідження переважно в рамках політичної науки, при цьому актуалізується проблема ефективності реалізації влади щодо громадянського суспільства, як це досліджується у публікаціях В.О. Ковалевського, В.В. Голубь та ін. Вимір цілепокладання стосовно державного управління розглядається сучасними вітчизняними дослідниками переважно щодо вивчення процесу вироблення та прийняття управлінських рішень, як про це йде мова, наприклад, у працях Мельникова О.Ф., Воронова О.І та ін. На нашу думку, додаткового аналізу та концептуалізації потребує телеологічний аспект міжінституційної взаємодії, що має особливо важливе значення стосовно інституцій реалізації державної влади в сучасній Україні.

Метою статті є аналіз особливостей формування стратегії цілепокладання в контексті реалізації інституційних інтеракцій в системі державного управління.

Виклад основного матеріалу. Починаючи розгляд феномену політико-інституційної інтеракції у просторі публічної політики, звернемося до того, яким є його бачення в політологічних дослідженнях. С. Коваль ставить питання про те, чи «можна теорію інтеракцій розглядати на інституціональному рівні (в даному випадку, між державними органами та інститутами громадянського суспільства). Адже в інтерпретації поняття «інтеракції» за Дж. Г. Мідом йдеться про міжособистісному взаємодії між акторами соціальної реальності, але ніяк не інституціональному» [8, с. 131]. Коректність застосування подібного методологічного підходу він обґрунтовує тим, що «громадські інституції, виступають результатом процесу інсти-

туціоналізації (упорядкування) суспільної взаємодії і є основним елементом, що визначає форму взаємодії громадських і соціальних інститутів в розрізі практичної реалізації механізмів забезпечення прав і свобод громадян» [8, с. 131]. Отже, запозичення положень теорії символічного інтеракціонізму щодо аналізу інституційних інтеракцій як об'єкта політологічного дослідження дозволяє реалізувати комплексний підхід до його вивчення. М. Петраков у своєму дослідженні проблематики етичних аспектів політичної взаємодії у перехідних суспільствах акцентує на тому, що «принцип історичної об'єктивності та наукового реалізму змушує сучасного дослідника процесів політичної інтеракції визнати той факт, що стабілізація характеру владних відносин і соціальної системи загалом, надання гарантій щодо підтвердження очікувань численних акторів, які беруть участь у суспільно-політичній комунікації, справа не тільки лідерів і малих елітарних груп, але й політичних інститутів, що гарантують усталеність правил міжгрупової взаємодії та забезпечують системний характер функціонування соціуму» [9, с. 193]. Таким чином, у макромасштабі суспільної системи політичні інститути виступають не просто рядовими учасниками суспільно-політичних процесів, а тими агентами впливу, які формують рамкові стандарти політичної взаємодії. Остання не часто виступає об'єктом ґрунтовних наукових досліджень, поступаючись аналізу функціонування окремих політичних інститутів або діяльності політичних лідерів, однак важливість її параметрів для громадян від того не зменшується.

Д. Яковлев у своєму дослідженні відзначає те, що саме «результатом комунікаційних інтеракцій у політиці є прийняття владою суспільно значущих рішень, визначення стратегій розвитку держави та окремих інституцій» [10, с. 20]. Фактично, політичні інститути виступають тими учасниками політичного процесу, які встановлюють систему норм щодо функціонування суспільної системи та самих себе, що мало би гармонізувати процес політичної взаємодії, але досвід реальності вказує нам на можливість протилежних тенденцій. Наприклад, Є. Подмазко у своєму дослідженні особливостей політичної інтеграції в Україні з використанням методології аналізу інтеракцій ставить питання про те, «чому різні гілки державної влади, заявляючи про свої інтеграційні зусилля і наміри, дії та взаємодії, в наслідок отримують, як правило, результат, протирічний намірам та гучним заявам?» [11, с. 408]. Він вважає, що це в рівній мірі стосується політичних об'єднань всіх типів і відповідає на це тим, що «кінцевий

результат системних зусиль є похідною від багатовекторного прикладання альтернативних зусиль взаємодіючими сторонами. І результат політичної інтеракції та її наслідка – інтеграції, практично, як правило, мало чим та мало кого задовольняє, якщо задовольняє взагалі» [11, с. 408]. Тому як декларування стратегічних цілей різних форматів політичної взаємодії, так і розробках програмних завдань можуть залишатися номінальною складовою політичного процесу, що не сприяє ні досягненню поставлених цілей у короткостроковій перспективі, ні встановленню довготривалої внутрішньої системної суспільної інтеграції. Найбільш скептично налаштовані дослідники підкреслюють, що, на їх думку, «визначальні інтеракції в полі реалізації політичної влади в рамках існуючих комунікативних каналів, по суті, мають маніпулятивний характер» [12, с. 246]. Погоджуючись із високою вірогідністю реалізації подібних тенденцій на практиці, ми вважаємо, що для унеможливлення такого прогнозу і досягнення високого рівня внутрішньої суспільної стабільності необхідно трансформувати базові моделі інституційних інтеракцій в політичній системі, що можливо реалізувати через механізми державного управління.

Велику роль у цьому відіграє аспект цілепокладання, який набуває особливого значення як під час формування, так і при науковому дослідженні процесів інституціональної взаємодії в системі державного управління. Якщо в просторі політичних відносин ми можемо мати справу із стихійними, неформальними чи деструктивними проявами інституційних інтеракцій та констатувати релевантні наслідки реалізації відповідних тенденцій, то стабільне функціонування системи державного управління потребує безпеки в своїй основі та прогнозування подальшого розвитку. Як підкреслює Г. Горбань, «цілепокладання як процес визначення цілей в контексті управлінської діяльності є найвідповідальнішим й визначним елементом, що забезпечує ефективність всієї системи діяльності організації. Відтак, підготовка управлінців і менеджерів різного рівня вимагає розвитку рефлексивних здібностей, які обумовлюють ефективність роботи мисленнєвої діяльності, усвідомленості власних дій і дій, які спрямовані на забезпечення діяльності організації» [13]. Б. Колесніков та О. Саєнко, диференціюючи у своєму дослідженні співвідношення застосування аналітичних понять «цілепокладання», «планування» і «прогнозування» в науці державного управління, встановлюють, що «цілепокладання доцільно розглядати як процес та результат моделювання майбутнього певним індивідуаль-

ним чи груповим суб'єктом, в аспекті його бажаності/небажаності щодо системи його потреб. ... Саме існування державності означає, що цілепокладання більшості соціуму в той чи інший спосіб набуло субординації щодо цілепокладання меншості, а місією еліти суспільства і є, насамперед, цілетворчість і перетворення суспільства загалом у цілісну цілеспрямовану систему, а також задоволення однієї з основних екзистенціальних потреб і людини, і суспільства – мати мету свого існування» [14, с. 18–19].

На нашу думку, реалізація інституційних інтеракцій в системі сучасного державного управління має здійснюватися на основі комплексної системи цілепокладання, до складових якої належить забезпечення безпеки, підтримання стабільності та проектування розвитку перебігу інституційної взаємодії. Для дослідження основних параметрів вказаних складових вважаємо за необхідне проаналізувати особливості забезпечення національної безпеки, інституційну стабільність як фактор впливу на суспільство та стратегії реформування і розвитку державного управління в сучасній Україні. Такий підхід принципово відрізняється від аналітичних практик політичної науки, в рамках якої інтеракція учасників політичного процесу розглядається переважно як складова політичної комунікації із акцентом на властивих для такого середовища негативних аспектах викривлення, маніпуляції та ін.

Основоположним елементом системи реалізації цілепокладання при здійсненні державного управління слід визначити комплекс заходів із забезпечення національної безпеки у відповідній країні. Як вказують С. Домбровська, В. Шведун та А. Рубан «ефективним засобом забезпечення національної безпеки є системне і комплексне рішення державно-правових завдань, спрямованих на розвиток відносин суспільно-політичного та соціально-економічного характеру, а також на захист громадянських прав і свобод. Захист прав людини в даному випадку виступає гарантією національної безпеки будь-якої держави» [33, с. 15]. Р. Луцький у своїй аналітичній розробці щодо трансформації нормативно-світоглядних особливостей сучасних методологічних засад національної безпеки України конкретизує, що «при визначенні національної безпеки виділяють два підходи: по суті – через поняття «стан захищеності» і «за формою» – як до системи нормативних, організаційних, інституціональних гарантій (заходів), що забезпечують стабільний розвиток конституціоналізму, захист конституційного ладу. Поєднуючи ці два підходи, можна визначити національну безпеку

в найзагальнішому вигляді як стан захищеності конституційного ладу й систему нормативних, організаційних, інституціональних гарантій (заходів), що забезпечують його захист» [16, с. 155].

До такого типу інституціональних гарантій в широкому сенсі можливо віднести забезпечення взаємодії у функціонуванні інституцій, які реалізують повноваження державної влади щодо забезпечення національної безпеки України. У Законі України «Про національну безпеку України» в аспекті координації інституційної взаємодії у сферах національної безпеки і оборони визначається, зокрема, що «в умовах воєнного або надзвичайного стану, в особливий період, а також у разі виникнення кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України, Рада національної безпеки і оборони України координує діяльність органів виконавчої влади, розглядає пропозиції щодо застосування відповідно до закону спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів» [3]. Слід зазначити, що на сьогоднішній день координаційна складова цілепокладання в системі реалізації державної влади чітко формалізується в нормативно-правових актах національного законодавства України. У Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» серед пріоритетів національних інтересів України та забезпечення національної безпеки, цілей та основних напрямів державної політики у сфері національної безпеки вказано, що дана Стратегія ґрунтується на певному комплексі основних засад. До їх числа належить взаємодія – як «розвиток стратегічних відносин із ключовими іноземними партнерами, насамперед з Європейським Союзом і НАТО та їх державами-членами, Сполученими Штатами Америки, прагматичне співробітництво з іншими державами та міжнародними організаціями на основі національних інтересів України» [4].

Окрім цього, серед основних напрямів зовнішньополітичної та внутрішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки у Стратегії національної безпеки України виокремлюється положення про те, що Україна має запровадити національну систему стійкості для забезпечення високого рівня готовності суспільства і держави до реагування на широкий спектр загроз, що передбачатиме дотримання відповідних вимог. Серед них слід виокремити «дієву координацію та чітку взаємодію органів сектору безпеки і оборони, інших державних органів, територіальних громад, бізнесу, громадянського суспільства і населення у запобіганні й реагуванні на загрози та подоланні наслідків надзвичайних ситуацій» [4]. Поряд із координацією внутрішньодержавного механізму реалізації

управління у сфері безпеки і оборони важливою є також організація взаємодії відповідних інституцій на міжнародному рівні. У Стратегії воєнної безпеки України «Воєнна безпека – всеохоплююча оборона» визначається, що її головною метою є «завчасно підготовлена та всебічно забезпечена всеохоплююча оборона України на засадах стримування, стійкості та взаємодії, що забезпечує воєнну безпеку, суверенітет і територіальну цілісність держави відповідно до Конституції України та в межах державного кордону України, сприяє інтеграції України в євроатлантичний безпековий простір та набуттю членства в НАТО, передбачає активну участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки» [6].

Наступним елементом системи реалізації цілепокладання в сфері державного управління можливо вважати інституційну стабільність та інституціональну стабільність, які є взаємопов'язаними та взаємообумовленими явищами, оскільки ефективне функціонування управлінських структур має базуватися на нормативно врегульованому підґрунті. А. Панарін пропонує розглядати цю складову цілепокладання у більш широкому контексті, звертаючи увагу на загальний стан суспільно-політичної системи та виокремлюючи наступні «концептуальні підходи до розуміння політичної стабільності: у вузькому (інституційному) розумінні її обґрунтовано через інститути влади, а стабільність інтерпретовано як відсутність конфлікту між вищими органами державної влади; означено, що відсутність збройних конфліктів/воєн становить мінімальне розуміння політичної стабільності, а розвинена економічна та соціальна база формують широке розуміння політичної стабільності» [17, с. 7]. С. Ковбасюк, поставивши перед собою завдання реконструювання цілісного та стабільного інституційного базису сучасної держави, в результаті проведеного дослідження прийшов до висновку що, «основними передумовами інституційної цілісності і стабільності сучасної держави є: 1) здатність ефективно реалізовувати функції держави, впорядкованість та взаємозумовленість інститутів і функцій; 2) адаптивність, здатність вирішувати конфлікти в суспільстві та відповідати вимогам інституційної конкуренції; 3) інституційна стійкість; 4) легітимність, підтримка громадянами інститутів держави» [18, с. 32]. Інституційна стійкість має значення не лише для ефективності функціонування окремих інституцій системи управління, але також є важливою умовою конструювання національної системи стійкості для безперервності функціонування основних сфер життєдіяльності суспільства і держави.

Указом Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 р. «Про запровадження національної системи стійкості» було затверджено Концепцію забезпечення національної системи стійкості. Одним з її положень встановлюється те, що впроваджувана національна система стійкості має передбачати забезпечення функціонування низки базових елементів, серед яких вказано гарантовану дієвість та спроможність до повноцінного функціонування системи державних органів, їх інституційна стійкість [5]. Вказаний документ був розроблений та затверджений напередодні здійснення повномасштабної збройної агресії проти України і його положення потребують додаткового уточнення у зв'язку із розширенням спектру загроз не лише для національної стійкості, але і для національної безпеки загалом. У Постанові Кабінету Міністрів України Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції забезпечення національної системи стійкості до 2025 р. виокремлюється важливість ідентифікації загроз, виявлення вразливостей, оцінювання та пріоритизація ризиків національній безпеці. Для цього вказується на необхідність, серед іншого, проведення комплексного роз'яснення і навчання для різних цільових груп населення щодо підтримки сил безпеки та оборони у кризовий період. В переліку заходів, спрямованих на досягнення результатів щодо вказаної мети, визначається, зокрема, «опрацювання механізму залучення інститутів громадянського суспільства, які беруть участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, до інформаційно-просвітницьких заходів щодо підтримки сил безпеки та оборони у кризовий період» [2].

Ще однією складовою системи цілепокладання щодо функціонування інституційної взаємодії в державному управлінні, на нашу думку, слід визначити проектування стратегій подальшого розвитку суспільства через трансформацію відповідної системи суспільних відносин. Ю. Шайгородський у своєму комплексному дослідженні «Стратегія суспільного розвитку: світоглядні та інституційні чинники формування» підкреслює, що «суспільний перехід, що відбувся на межі 1980–1990 рр., докорінно змінив політичну та ціннісну систему. Трансформації призвели не лише до необхідності «переформатування» політичних, економічних, культурних інститутів, але й стали джерелом нестійкості соціального середовища, зумовили розмитість об'єктів ідентифікації, ціннісних орієнтацій» [19, с. 15]. Автор

колективного наукової розробки з дослідження проблематики розвитку суспільства, людини і права в умовах глобальних трансформацій відзначають, що «нелінійна, складна динаміка розвитку сучасного суспільства призводить до того, що лінійні прогностичні методи при дослідженні динамічних аспектів суспільного розвитку втрачають свій сенс і функціональну значущість. ... Головним чинником сучасної суспільної динаміки стає виробництво та використання інформації; теоретичне знання як вища цінність і основний товар стає чинником формування нової соціальної структури суспільства, а також нових моделей управління» [20, с. 7]. Стратегічна складова комплексу цілепокладання в системі державного управління знаходить своє закріплення у відповідних вітчизняних нормативно-правових актах, що базуються на нормативно-правових актах міжнародного рівня системи нормативно-правових актів. В Указі Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019 Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 р. зазначається, що підтримуючи проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 р. № 70/1 глобальні цілі сталого розвитку до 2030 р. та результати їх адаптації з урахуванням специфіки розвитку України, викладені у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна», держава зобов'язується забезпечувати дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 р., серед яких виокремлюється сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях [7].

Утворення ефективних інституцій на різних рівнях системи управління є значним фактором підтримання сталого суспільного розвитку, але не менш важливим є реформування наявної управлінської системи, що гарантувало би дотримання принципу наступності в процесі реалізації державної влади. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.07.2021 р. № 831-р (станом на 23 грудня 2022 р.) про Деякі питання реформування державного управління України була затверджена Стратегія реформування державного управління України на 2022–2025 роки. В ній, зокрема, відзначається, що відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, Стратегія реформування ґрунтується на спільних цінностях, а саме: дотриманні демократичних

принципів, верховенстві права, належному врядуванні. У положеннях документу ставиться окремий акцент на тому, що Україна продовжуватиме політичні, соціально-економічні, законодавчі та інституційні реформи, необхідні для ефективної реалізації Угоди про асоціацію [1]. Таким чином, реформування системи державного управління України в якості кінцевої мети орієнтоване на інтеграцію національної системи управління до європейських наднаціональних структур як реалізації цивілізаційного вибору щодо моделі управлінських відносин.

Висновки. В результаті проведеного дослідження нами було встановлено, що здійснення інституційної взаємодії в системі державного управління повинно реалізуватися на основі інтегрованої системи цілепокладання, до елементів якої можливо віднести забезпечення безпеки, підтримання стабільності та проектування розвитку реалізації інституційної інтеракції. З метою вивчення ключових характеристик зазначених елементів на сьогоднішній день важливо вивчити можливості забезпечення національної безпеки, підтримання інституційної стабільності та напрями стратегії реформування

і розвитку державного управління в Україні. Зазначена оптика аналізу диференціює дослідження в рамках науки державного управління від розвідок політичної науки, в площині якої взаємодія суб'єктів владних відносин вивчається переважно як складова процесу політичної комунікації із акцентом на сутнісно властивих для нього негативних аспектах, таких як, наприклад, дезінформація, маніпуляції та ін..

Обґрунтування отримали твердження стосовного того, що у просторі реалізації суспільних відносин політичні інституції (в першу чергу – інституції державної влади) є суб'єктами формування функціональних та нормативних основ реалізації політичних відносин. Втім, як проголошення стратегічних орієнтирів для взаємодії суб'єктів політичного процесу, так і розробка планів дій для виконання відповідних стратегій може мати в дійсності більшою мірою декларативний характер. Невідповідне цілепокладання або його відсутність в основі інституційної взаємодії системи державного управління не дозволяє досягти ні цілей у короткостроковій перспективі, ні встановити довготривалу внутрішню системну суспільну рівновагу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Деякі питання реформування державного управління України : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 21.07.2021 р. № 831-р : станом на 23 груд. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-p#Text>
2. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції забезпечення національної системи стійкості до 2025 року : Постанова Каб. Міністрів України від 10.11.2023 р. № 1025-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1025-2023-p#Text>
3. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України" : Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості» : Указ Президента України від 27.09.2021 р. № 479/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#Text>
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України» : Указ Президента України від 25.03.2021 р. № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>
7. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
8. Коваль С.В. Типізація взаємодії, як основа громадянського суспільства. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. 2012. Вип. 47. С. 130-135.
9. Петраков М.О. Інституційні ресурси забезпечення морального потенціалу політичної взаємодії. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. 2010. Вип. 39. С. 192–200.
10. Яковлев Д.В. Раціоналізація політичної комунікації як альтернатива медіатизації взаємодії влади та суспільства в Україні. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. 2011. Вип. 12–18. С. 19–26.
11. Подмазко Є.А. Політична інтеграція в Україні: методологія аналізу інтеракції. *Вісник ОНУ. Серія: Соціологія*. 2009. Т. 14. Вип. 13. С. 403–410.
12. Ковалевський В.О. Комунікація – інтеракція – маніпуляція: механізм реалізації сучасної політичної влади. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. 2010. Вип. 19. С. 244–255.

13. Горбань Г.О. Цілепокладання як основа управлінської діяльності сучасного фахівця / *Соціально-психологічні особливості самореалізації особистості в сучасному суспільстві: монографія*. В.Й. Бочелюк, С.А. Білоусов та ін.; за ред. Б.Й. Бочелюка. Запоріжжя : КПУ, 2009. С. 64–71.
14. Колесніков Б., Саєнко О. Співвідношення понять «цілепокладання», «планування» і «прогнозування» в державному управлінні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2013. Вип. 3. С. 13–19.
15. Державне управління національною безпекою: соціально-економічне забезпечення: монографія. Домбровська С.М., Шведун В.О., Рубан А.В.: Х., НУЦЗУ. 2022. 221 с.
16. Луцький Р.П. Методологічні засади національної безпеки України: трансформація законодавства та світогляду. *Альманах права*. 2023. № 14. С. 152–156.
17. Панарін А.С. Політична стабільність при напівпрезидентських системах правління : дис. ... канд. політ. наук : 25.00.02. Львів, 2015. 230 с.
18. Ковбасюк С. Інституційний базис сучасної держави: аспекти цілісності та стабільності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 7. С. 29–33.
19. Шайгородський Ю. Стратегія суспільного розвитку: світоглядні та інституційні чинники формування. *Наукові записки ІПіЕНД ім.І.Ф.Кураса НАН України*. № 6 (68). 2013. С. 13–27.
20. Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій : монографія. О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань, С.Б. Жданенко та ін.; за ред. О.Г. Данильяна. Харків : Право, 2020. 344 с.